

„MÁGIKUS” IRODALMI RÉSZLETEK A BIBLIÁBAN?

SZABADOS ÁDÁM

Az irodalom időnként „mágikus” világokba visz bennünket. Olyan világokba, ahol 1) mítikus lények vannak, 2) állatok es növények hirtelen emberek módjára viselkednek, 3) megváltoznak a mi rendünknek megfelelő viszonyok és törvények, 4) belső tulajdonságok a külső megjelenésben tükröződnek, 5) metaforák es kiterjesztett metaforák, allegóriák es példázatok utalnak a mi valóságunkra. A „mágikus” képzelet része a gyermek lelki fejlődésének. Amikor egy gyerek papás-mamásat játszik vagy felöltözteti a babát, beszélget a plüssállatával, nagyon fontos dolgot tesz. Megpróbálja megérteni a valóságot, látni akarja a valóságnak a külső mögött meghúzódó lényegét. Közben pontosan tudja, hogy a plüssállat nem él, de eljátssza, hogy él, és tanul belőle, tanul az élőkről és a való valóságról. Az irodalom is ugyanezt teszi, és nem kell különösebben avatott olvasónak lenni ahhoz, hogy az ember (és a gyerek is!) könnyedén különbséget tegyen a valódi es a „mágikus” valóság között.

Felmerülhet azonban némelyekben a gondolat, hogy igen, igen, de vajon bibliai igazságok átadása esetében helyes-e a mese eszköztárával élni? Maga Péter apostol mondja, hogy „nem kitalált meséket követve ismertettük meg veletek a mi Urunk Jézus Krisztus hatalmát és megjelenését” (2 Péter 1,16). Nem zavarjuk vajon össze az embereket, ha a keresztény reménységet meseszerűen, mítikus és mágikus motívumokkal közvetítjük? Alkalmas csatorna a „mágikus” képzelet a bibliai igazságok számára? A fenti idézetben Péter természetesen nem az üzenet csatornáját, hanem forrását hangsúlyozza: Jézus hatalma és megjelenése nem kitaláció, hanem tény. Hogy lehet-e ezt a tényt úgy is elmesélni, hogy majmok, krokodilok és zsiráfok a szereplők, arról Péter nem beszél. Nekem gyerekként sokat segített *A buyufa alatt* című könyvecske az evangélium megértésében. Paul White evangéliumi dzsungeltörténetei a gyermekek mágikus gondolkodására apellál, melyben a képzelet majmocskákká változtat bennünket, a bölcsesség pedig egy zsiráf szájából tornyosul fölénk.

Nem szükséges azonban Paul White történeteire sem hivatkoznunk, hiszen a Biblia lépten-nyomon él az irodalom „mágikus” lehetőségeivel. A Biblia is elvisz bennünket olyan világokba, ahol 1) mítikus lények vannak, 2) állatok es növények hirtelen emberek módjára viselkednek, 3) megváltoznak a mi rendünknek megfelelő viszonyok és törvények, 4) belső tulajdonságok a külső megjelenésben tükröződnek, 5) metaforák es kiterjesztett metaforák, allegóriák es példázatok utalnak a mi valóságunkra. Nézzünk példákat mindegyikre a Szentírásból!

1) Mítikus lények: Behemót, Leviátán, az ősi sárkány (Jób, Zsoltárok, Jelenések), tízszarvú fenevad (Dániel), mindenféle mítikus szörnyek (Jelenések), emberarcú, koronás, sörényes, oroslánfogú es skorpiófarkú sáskák (Jelenések), stb.

2) Állatok és növények hirtelen emberek módjára viselkednek: a túskebokor és a cédrus beszélnek (Bírák); földből feljövő fenevad a másik fenevad imádatára biztat (Jelenések), sáskák mint hadsereg (Jóel, Jelenések), egy bárány, mely megnyit egy könyvet (Jelenések), majd menyegzőt tart, összeházasodik egy várossal (Jelenések), egy ló, melynek hatalom adatott (Jelenések), stb.

3) Megváltoznak a mi rendünknek megfelelő viszonyok és törvények: a kecskebak hatalmasra nő, letörik a kis szarva és négy hatalmas szarva nő a négy égtáj felé (Dániel); Ezékiel szavára a csontok egymáshoz illeszkednek, hús és in kerül rájuk; csillagok a földre hullanak (Jelenések), az ég felgöngyölödik, mint egy papírtekercs (Jelenések), egy Üröm nevű csillag lehull és örömmé teszi a vizek harmadát (Jelenések), sáskák hatalmat kapnak, és kínoznak, de a szörnyű kín ellenére nem lehet a fájdalomba belehalni (Jelenések), János egy könyvet eszik, mely először édes, azután keserű (Jelenések), emberek egy fenevadat imádnak, amely ráadásul olyan, mint a párdúc, de a lába inkább medvéé, a szája oroszláné, és egy sárkány ad neki erőt (Jelenések), a fenevad egy bélyeggel és titkos számmal jelöl meg embereket (Jelenések), hamis próféta szájából békák jönnek ki (Jelenések), a vérbe mártott ruhát viselő lovas szájából éles kard jön ki (Jelenések), a mennyből egy város ereszkedik le, melynek tizenkét kapuja egy-egy gyöngy (Jelenések), fák, melyek évente tizenkétszer teremnek (Jelenések), emberek megkapják a Hajnalcsillagot (Jelenések), titkos kulcs, mely ha valamit kinyit, azt semmi nem zárja be (Jelenések), smaragdnak látszó szivárvány (Jelenések), üvegtenger (Jelenések), egy tekercs, melyet senki sem tud felnyitni, majd egy hétszarvú, hétszemű bárány veszi kézbe (Jelenések), stb.

4) Belső tulajdonságok a külső megjelenésben tükröződnek: Krisztus bárány lesz, a Sátán egy sárkány, Róma egy csábító nő, az egyház egy aranyváros, Babilon egy oroszlán, Perzsia egy medve, Nagy Sándor birodalma szárnyas leopárd, Izráel szőlőtő, melyet elültettek, majd hűtlen feleség, aztán fügefafa; Heródes mint róka, Róma mint egy tengerből kiszálló szörnyeteg, Egyiptom mint Leviátán, a káldeusok mint szörnyű sáskahad, mely mindent eláraszt, vagy mint üstből kiömlő forrás, stb.

5) Metaforák és kiterjesztett metaforák, allegóriák és példázatok utalnak a mi valóságunkra: az egyház és a világ mint egy-egy város: Jeruzsálem és Babilon (Jelenések), Hágár és Sára mint a júdaizmus és a kereszténység (Galaták), a bűnös mint elveszett juh vagy elgurult pénz (Lukács), Isten mint hamis bíró (Lukács), Isten országa mint földbe rejtett kincs (Máté), Jézus mint kenyér (János), stb.

A Bibliában Isten gyakran álomban szól emberekhez. Álomban gigantikus árpakenyér gördül le a hegyoldalon, sovány tehenek bekapnak kővér teheneket, kalászok elnyelnek kalászokat, kéz érintése nélkül kő zuhan le az égből, hogy összeúzzon egy vegyes anyagokból összeállított hatalmas szobrot, stb.

Képzeljünk el egy történetet, mely arról szól, hogy egy ember egy kihalt völgyben találja magát, ahol hullák csontvázai töltenek be mindent. Ez az ember elkezd beszélni a csontokhoz (nem halljuk, mit mond), majd hirtelen

megmozdulnak a csontvázak, és felállnak. Azután valahonnan húsdarabok és inak kerülnek elő, és körbefonják a csontokat. A csontvázak ijesztően állnak a völgyben. Senki sincs ott, csak az ember, aki ezt a szörnyűséget végzi valamilyen titkos erővel. És azután egyszer csak életre kel ez a borzalmas társaság, és elindulnak... Szörnyű, okkult mű csírája ez? De hát a történet a Bibliában van megírva, a völgyben álló ember Ezékiel próféta, a csontok hadsereggé éledése pedig Izráel helyreállítását példázza! Szó nincs okkultizmusról, bár maga a történet meglehetősen bizarr. Ha nem lenne ismerős, nem kapná vajon egyes keresztényektől ugyanazt a bírálatot, mint a Harry Potter?

Mi a jelentőségük ezeknek a „mágikus” történeteknek és képeknek? Talán hogy máshogyan, kifordítva mutatják meg azt, amit nem vagyunk képesek meglátni a maguk valójában. Vagy így talán erőteljesebben, megrázóbb élményként találkozunk azzal, amit megszoktunk, amit képtelenek vagyunk észrevenni, vagy ami nem ébreszt többé érzéseket bennünk. Ez az irodalom egyik szerepe, és szerintem ezért él a Biblia is gyakran a „mágikus” képzelet eszköztárával. Képtelen vagyok elfogadni, hogy csak a realizmus és a történelmi regény legyen a keresztények számára elfogadható műfaj (ezt az értékítéletet meghagyom a marxista Lukács Györgynek). Viszont minden, ami a realizmuson túl van, valamilyen mértékben „mágikus”. Nem okkult, hanem mágikus. Nem ragaszkodom a szavakhoz, csak azért teszek különbséget, mert van különbség, ahogy van különbség az okkultizmus és a plussállat megszemélyesítése között is.